

Simmel ja moderni elämä

Georg Simmel: Suurkaupunki ja moderni elämä. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917. Suomentanut Tiina Huuhtanen. Valikoinut Arto Noro. Gaudeamus, Helsinki 2005. 217 s.

Nietzsche totesi teoksessaan *Iloinen tiede*, että useimmissa ihmisissä äly on kömpelö, synkkä ja naitseva kone, jota on hankala saada käyntiin. Tuore *Suurkaupunki ja moderni elämä* -suomennosvalikoima osoittaa, ettei berliiniläinen filosofi, sosiologi, esteetikko ja kulttuurikriitikko Georg Simmel ollut kuten useimmat meistä. Simmel ei ollut raskassoutuinen systeeminrakentaja à la Kant tai Hegel, vaan esteetti ja virtuoosimainen esseisti, jonka kirjoitukset todistavat tekijänsä henkevydestä, seurallisesta mausta ja ajattelun vaivattomuudesta. Jopa moderniteetin varjopuolen kriittiset tarkastelut on verhottu Simmelillä intellektiä kiihottavaan asuun.

Simmel kirjoitti lukuisia oppineita teoksia muun muassa moraalityteestä, historianfilosofiasta, filosofian peruskysymyksistä sekä Kantista, Nietzschestä ja Schopenhauerista, mutta hän ei pitänyt myöskään kaikkein pinnallimpiin ja arkisimpiin ilmiöihin tarttumista mitenkään filosofin arvolle sopimattomana. Tämän jälkimmäisen puolen Simmelin ajattelusta Suurkaupunki ja moderni elämä tuo hyvin esiin: koitelmaan sisällytetyissä sosiologiskulttuurifilosofisissa esseissään Simmel teoretisoi niin muotia, ra-

haa, tyyliä, ateriaa kuin tunteita-kin. Näistä arkisessa mielessä triviaaleista kohteista hänen onnistuu nostaa esiin merkittäviä filosofisia ja sosiologisia näkökohtia. Viimeistään esseidensä lopuksi hän pudottaa luotaimen elämän syvimpiin merkityksiin ja arvoihin. Simmelille “kaikkein banaaleimmatkin ulkokohtaiset seikat ovat lopultakin yhteydessä elämän tarkoitusta ja elämäntyylä koskeviin perimmäisiin ratkaisuihin” (s. 32).

Kirja sisältää Simmelin pääosin kulttuuri- ja taidepainotteisissa sanoma- ja aikakauslehdissä julkaistuja esseitä. Ajallisesti ne painottuvat varhais- ja keskituotantoon, vuosille 1895–1909 (eikä siis 1917, kuten kirjan alaotsikossa ilmoitetaan), jolloin Simmel ei ollut vielä raffinoinut omaa elämäntilfilosofiaansa. Esheet on jaettu temaattisesti neljään osastoon: modernin elämän sosiologiaa, esteettisen sosiologiaa, kaupunkija taideteoksina ja tunteiden sosiologiaa esitteleviin jaksoihin. Tavalta tai toisella kaikkia kokoelmaan valikoituja esseitä kuitenkin yhdistävät – kirjan nimen mukaisesti – suurkaupunkimoderniteettiin ja moderniin elämäntyylisiin liittyvät kysymykset. Kirjoitusten välillä löytyy kiinnostavia kytkentöjä,

kosketuspintoja ja käytäviä.

Ensimmäinen osio sisältää Simmelin kenties tunnetuimman yksittäisen kirjoituksen, *Suurkaupungin (Die Grossstädte und Das Geistesleben)*. Suurelta osin sen myötävaikutuksesta Simmelin sosiologiasta on totuttu puhumaan erityisen suurkaupunkilaisena. Tässä yhteydessä ei usein myöskään unohdeta mainita Berliiniä, jonka suurkaupunkiluonteen katsotaan lyöneen leimansa hänen elämäänsä ja ajatteluunsa aina syntymästä saakka. Tämä on kuitenkin mystifioiva ja historiallisesti epätarkka tulkinta, sillä Berliinin räjähdysmäinen kasvu maailmanmetropoliksi osui vasta hänen intellektuaalisen kehityksensä intensiivisimpään vaiheeseen. Elämäntilhistoriallisesti voisi siis spekuloida, että suurkaupungin hyöriinään sopeutuminen oli Simmelille itselleen yhtä aktuaalinen ongelma kuin hänen esseensä “tyypilliselle suurkaupunkilaiselle”. Hän oli kaikkea muuta kuin kotiutunut siihen.

Simmelille suurkaupunki on moderniteetin kokemukselle puitteet tarjoava rahan, kulutuksen ja muodin sekä-että -näyttämö. Tarkastelussaan Simmel purkaa yksioikoiset kausaalisuudet vuorovaikutuksiksi: suurkaupunki on sekä

syytä että seurausta, jopa eräänlainen *coincidentia oppositorum* (kuten suurkaupunkilaisten vuorovaikutussuhteiden verkon kutova rahakin). Se esimerkiksi samanaikaisesti sekä koostuu persoonattomista sisällöistä että tukee henkistä yksilöllistymistä; tekee yksilöistä sekä itsenäisiä että täysin riippuvaisia mitä suurimmasta määrästä ihmisiä; tuottaa sekä kaikille yksilöille yhteistä yleisinhimillistä vapautta että yksilöllistä ainutkertaisuutta.

Suurkaupunkilaisten hermot häilyvät yliaktiivisuuden ja turtuneisuuden välillä. Hektinen elämä ja ärsykerikkaus rasittavat Simmelin mukaan suurkaupunkilaisen hermoja äärimmilleen ja vaativat tältä korkeaa älyllisyyttä. Shokeille herkistyminen ja raha ovat omiaan tekemään suurkaupunkilaisista myös tylsistyneitä arvoeroille ja aikaa myöten kykenemättömiä reagoimaan uusiin ärsykeisiin. Onhan raha välinpitämätöntä kaikkea aidosti yksilöllistä kohtaan: se on hirvittävä tasoittaja, joka kääntää kysymykset laadusta muotoon "kuinka paljon".

Hienovaraisempien vaikutelmien menettäessä tehoaan joudutaan hakemaan yhä häikäisevämpiä elämyksiä esimerkiksi kulutuksesta, jonka huvittelu- ja lumetodellisuutta Simmel kuvaa terävänäköisesti esseessään vuoden 1896 Berliinin teollisuusnäyttelystä. Toisaalta suurkaupunkilaisten yliherkät hermot sallivat asioiden vaikuttaa vain etäältä ja ikään kuin heikosti. Puhtaimmillaan tämä etäisyyden tendenssi ilmenee Simmelin mukaan esteettisen alueella, mutta se on myös monille elämänalueille levittäytynyt modernin ajan tunnusmerkki. Esimerkiksi symbolistiselle taiteel-

le, uskantilaisille maailmankatsomuksille ja vastenmielisyydelle perhe-elämän yksitoikkoisuutta kohtaan on yhteistä patologinen "kosketuskammo" (s. 135). Sosiaalisissa suhteissa se ilmenee sekä varautuneisuutena että antipatiina kanssaihmiä kohtaan. Simmelkin totesi, että hän tulisi hulluksi, jos joutuisi päivittäin olemaan tekemisissä naapureittensa kanssa.

Simmelille itselleen kasvatukselliset Italian matkat olivat yksi tapa ottaa etäisyyttä moderniin – ja naapureihinsa. Kirjan kolmas osasto sisältää esseet Roomasta, Firenzestä ja Venetsiasta. Niissä moderniteetti näyttäytyy vain ohimennen Rooman modernien kaupunginosien rumuuden ja tyyppillisten huvimatkailejoiden tökeryyden hahmossa. Simmel analysoi näitä kaupunkeja viehättävästi taideteoksina: Rooma on ajaton kaupunki, Firenze kulttuurista ja Venetsia naamion ja lumeen valheellista kauneutta, keinotekoinen kaupunki. Lisäksi hän tutkii kunkin kaupungin avulla jotakin periaatteellisempaa taiteenfilosofista kysymystä: Rooma on esimerkki kauneudesta sinänsä yhdentekevien ja kauneudelle vieraiden elementtien kokonaisuutena ja Firenze mahdollisuudesta löytää kadotettu ykseys hengen ja luonnon välille taideteoksessa. Venetsian avulla Simmel puolestaan tarkastelee taideteoksen totuuden ongelmaa.

Moderni suurkaupunki ei näyttäisi olevan tarkasteltavissa taideteoksena. *Tyly*-esseessä Simmelin taideteosten ja käyttöesineiden välille tekemään eroon nojautuen suurkaupunki voidaan nähdä jonakin jälkimmäisten kaltaisena: se on niiden tavoin olemassa mei-

tä varten, meidän asuttavanamme. Taideteokset eivät sen sijaan ole välineitä vaan irrallaan kaikesta käytännön elämästä. Ne ovat päämääriä sinänsä. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä, etteikö modernilla suurkaupungillakin voisi olla esteettistä vetovoimaa. Esimerkiksi tehdessään yksilöistä vastavuoroisesti toisistaan riippuvaisia raha luo suurkaupunkilaisiin sosiaalisiin vuorovaikutuksiin tiettyä symmetriaa, joka on Simmelillä kaikkien esteettisten motiivien lähtökohta. Sosiaalisten muotojen esteettisyyttä Simmel käsittelee lähemmin esseessä *Sosiologinen estetiikka*. Suomenosvalikoimassa esimerkkejä leimallisen esteettisistä sosiaalisista muodoista ovat muoti, ateria ja keimailu. Harmi vain, että Sosiologisen estetiikan käännöksestä puuttuu alkukielisen originaalin kokonaispituateda noin neljännes, etenkin kun juuri pois jäänyt osio sisältää esseen klassisimmat huomiot esteettisen tarkastelun olemuksesta.

Myös esseiden nimien popularisoiva lyhentäminen häiritsee: esimerkiksi otsikko "Zur Psychologie der Mode. Soziologische Studie" on suomenoksessa "Muoti". Toki Simmel ei kirjoittanut ainoastaan tiedeyhteisölle vaan tavoitelti kirjoituksillaan myös laajempaa ulkoakateemista kulttuuriyleisöä. Sanoma- ja aikakauslehdissä julkaistut esseet olivat silti luontevia osia hänen laajemmista töistään. Lyhentäminen sotkee muun muassa sen seikan, että toisinaan Simmel julkaisi kevyempiä versioita vakavammasta tuotannostaan itsekin. Esimerkiksi *Keimailusta (Psychologie der Koketterie)* Jugend-lehdessä ilmestynyt versio oli nimeltään juurikin *Koketterie*.

Mutta kenties kirjasta ei ole alun alkaenkaan pyritty luomaan tieteellis-kriittistä laitosta tutkimuskäyttöön (mielikuvaa tästä vahvistaa mm. selitysosion puuttuminen). Oli miten oli, sivistyneelle lukijalle Suurkaupunki ja moderni elämä tarjoaa joka tapauksessa ohittamattoman lukemiston Simmelin ajankohtaisimpia esseitä. Ne ovat nautittavaa luet-

tavaa, ja tästä sopii kiittää sujuvaa käännöstä. Simmelin esseistinen saksa pitkin ja polveilevine virkkeineen ei käänny kovin helposti luettavaksi suomeksi ainakaan menettämättä samalla jotakin hänen proosalleen luonteenomaisesta pitkäjännitteisestä rytmistä. Nytkin virkkeitä on paikoin lyhennetty. Hyvä lisä on Arto Noron esipuhe, joka tarjoaa kokoelman teks-

teihin asiantuntevan johdatuksen. Esipuhe sisältää myös pitkään kaivattua Simmelin elämän, uran ja reseptiohistorian esittelyä. Se on saksankielisten kommentaarien ja oppikirjojen vakiotavaraa, mutta suomeksi sellaista ei vielä tähän saakka ole ollut saatavilla.

Olli Pyyhtinen